

## **MUNICIPI LLIURE I VERD, MUNICIPI SOSTENIBLE**

És aquell que tendeix a ser un ecosistema viu, estable i divers, alhora que integrat en la trama natural on s'arrela.

- \* Emptra els recursos naturals al mateix ritme al qual la natura els renova (això és el cor de l'ecologia).
- \* Produeix a nivell local els aliments i l'energia que necessita a partir de les fonts renovables d'energia (això és el cor de la cohesió social).
- \* Controla de forma democràtica la seva economia i l'orienta cooperativament (això és el cor de la dignitat).
- \* Descentralitza la cultura i la fa participativa (això és el cor de la joia).

## **EL PROGRAMA VERD PER UNA POBLACIÓ**

Un programa que es vulgui qualificar de verd per a una població al menys ha de tenir els següents elements:

- \* Planificació sostenible
- \* Habitatges ecològics
- \* Energies renovables
- \* Transport adequat
- \* Reciclatge i reutilització
- \* Caràcter veïnal i recuperació del poder veïnal
- \* Petits negocis cooperatius
- \* Plantacions urbanes
- \* Hàbitat urbà silvestre
- \* Celebració de la vitalitat d'un lloc de vida

### **1. Què es vol dir tot dient "planejament sostenible"?**

Fa referència tant al procés de planejament com a l'enfocament. Un bon planejament es basa en el conjunt, en veure les interrelacions: els efectes acumulats dels canvis en l'ús del sòl i els valora en el context de les característiques naturals de la comarca. A més a més, es desenvolupa a nivell de base, amb la participació activa de la ciutadania, tant pel que fa a l'agenda com a les polítiques.

### **2. Què es vol dir tot dient "habitatges ecològics"?**

Vol dir repensar l'urbanisme i l'habitatge seguint les pautes de com funcionen els sistemes naturals. Fins ara les ciutats i pobles s'han anat eixamplant ocupant, moltes vegades, sòls fèrtils, zones de recàrrega d'aqüífers, lleres de rius i rierols, etc. Fer compatible la urbanització i els edificis d'habitatges amb el manteniment de les funcions dels sistemes naturals és un repte al qual s'ha de fer front si volem que la riquesa cultural que les urbs creen, es mantingui en el temps i no entri en un procés de col·lapse ecològic i social.

### **3. Què es vol dir tot dient "energies renovables"?**

Els combustibles fòssils i l'energia nuclear, que ara per ara són la base del funcionament de les ciutats, provenen de reserves finites que no són renovables a escala humana. A més, en cremar els combustibles fòssils (carbó, petroli i gas natural) estem contribuint a la desestabilització del clima i a l'acidificació de l'atmosfera. L'electricitat d'origen nuclear, fa que es produeixin

emissions radioactives a l'aire i a l'aigua, a més de generar residus que romandran radioactius milers d'anys.

Les energies renovables es basen en els fluxos de la natura. Tenint en compte les fluctuacions del temps i del clima, aquests fluxos són suficientment consistents per servir com fonts segures d'energia. Juntament amb l'eficiència dels usos finals, les fonts renovables d'energia poden cobrir totes les necessitats energètiques de les ciutats.

4. Què es vol dir tot dient "transport adequat"?

Vol dir buscar solucions escaients, ecològiques i apropiades a les necessitats de desplaçament de la gent, en comptes d'intentar resoldre-les amb més asfalt i més cotxes automòbils que transporten una sola persona. Vol dir fer servir una combinació de variades formes de transport: autopropulsat (a peu, en bicicleta), autobusos, tramvies i trens lleugers, vehicles compartits, .... per a contrarestar el paper de l'automòbil.

5. Què es vol dir tot dient "reciclatge i reutilització"?

Vol dir recuperar els materials que d'altra forma es llençarien en abocadors o es cremarien en incineradores. Aquests materials recuperats es poden tornar a utilitzar en la seva forma original, per una finalitat diferent, poden ser reprocessats o descomposats orgànicament.

6. Què es vol dir tot dient "caràcter veïnal i recuperació del poder veïnal"?

El caràcter d'un barri és la flaire del lloc. Això inclou l'arquitectura, la topografia, el llenguatge, les formes de culte religiós, l'estructura familiar, ..... la cultura del lloc. És l'expressió de la combinació única de gent que ha viscut en un territori donat.

La recuperació del poder veïnal és el procés pel qual la gent que viu en un barri es guanya i exerceix el dret a prendre decisions informades sobre els temes que afecten el lloc on viu.

7. Què es vol dir tot dient "petits negocis cooperatius"?

Vol dir aquelles activitats que la gent fa per a guanyar-se la vida i on la gent es coneix pel seu nom. També aquelles on els treballadors controlen democràticament el seu treball i tenen el dret a decidir sobre les coses que els afecten. A més els treballadors són els propietaris.

8. Què es vol dir tot dient "plantacions urbanes"?

Vol dir restauració, creació i manteniment de la vida vegetal a dins i a l'entorn de les ciutats. Això inclou parcs, jardins en places i en aceres, jardins públics i privats, horts urbans en espais abandonats i recuperats, als balcons i a les terrasses i terrats. Inclou arbres d'ombra i fruiters, pegots vegetals, gespes, rostolls i brolla. La pràctica de les plantacions urbanes inclou vegetació nadiua i fer lloc als ocells i animals nadius per a viure-hi.

9. Què es vol dir tot dient "hàbitat urbà silvestre"?

Vol dir els llocs on puguin viure els animals no domèstics dins i a l'entorn de les ciutats. Requereix no solament espai físic on els animals puguin viure i vagar, sinó també llibertat de desplaçament i suficient espai per suportar la resta de la cadena tròfica de la qual depenen. Una peça clau, són els ecosistemes fluvials, que moltes vegades creuen les ciutats.

10. Què es vol dir tot dient "celebració de la vitalitat d'un lloc de vida"?

Vol dir reconèixer i expressar respecte per les característiques naturals úniques que caracteritzen el lloc on es viu. I això es pot fer a través d'una gran varietat d'expressions artístiques o comunicatives, que són alhora valuoses com esforç creatiu i com mitjà efectiu d'educació, de formació i d'activació de la comunitat.

## LA UTOPIA ECOLÒGICA

Massa vegades s'ha identificat la utopia ecològica amb el retorn a la terra, amb el retorn a la vida rural del passat. Avui, entrat ja el segle XXI, amb bona part de la humanitat vivint en sistemes urbans comença a ser hora que comencem a pensar en la utopia ecològica urbana: fer que les ciutats deixin de ser la càrrega, que fins avui han sigut, pels sistemes naturals que les suporten.

Cal una transformació profunda de la concepció de les ciutats. I aquesta no pot ser una senzilla reforma administrativa ni un canvi del disseny de sistemes i d'estructures, perquè ha d'incorporar una sèrie completament nova de prioritats i principis. La finalitat i la funció futures de les ciutats, i les activitats de la vida urbana, han de ser el centre de la consciència social i política a un nivell primari.

El primer pas cap a la reconceptualització de les àrees urbanes és reconèixer que totes se situen a bioregions locals, dins les quals poden arribar a ser autosuficients i sostenibles. Els sòls, aigües, plantes i animals nadius, clima, variacions estacionals, i altres característiques naturals de la ubicació geogràfica d'una ciutat, constitueixen l'àmbit bàsic de la consecució dels recursos essencials d'aliments, aigua, energia, i materials. Per tal que això es faci d'una manera sostenible, les ciutats s'han d'identificar, i han d'establir una reciprocitat equilibrada, amb els sistemes naturals. No tan sols han de trobar fonts properes per satisfer les necessitats humanes, sinó que s'han d'adaptar també aquelles necessitats a les condicions locals. Han de mantenir les característiques naturals que encara romanen, i restaurar el màxim possible de les que han quedat malmeses. Per exemple, restaurar badies, llacs, o rius contaminats perquè tornin a ser hàbitats sans per a la vida aquàtica pot contribuir a millorar l'autosuficiència de les àrees urbanes en la producció d'aliments.

Les diverses àrees geogràfiques tenen condicions diferents, segons les seves característiques naturals. S'ha de reconèixer un conjunt de valors amb fonament bioregional, i després aquests valors han d'orientar les polítiques municipals. Poden servir de guia uns quants principis bàsics que governen tots els ecosistemes.

**Interdependència.** Augmentar la consciència dels intercanvis entre producció i consum de recursos, per tal de relacionar més el subministra, la reutilització, el reciclatge i la restauració. Reduir l'explotació no equitativa.

**Diversitat.** Recolzar amplis ventalls de mitjans de satisfer les necessitats humanes i una multiplicitat d'expressions culturals, socials i polítiques. Resistir les solucions d'interès únic i la monocultura.

**Autoregulació.** Estimular activitats descentralitzades realitzades per grups de barri. Substituir les burocràcies jerarquitzades amb assemblees locals de base.

**Estabilitat a llarg termini.** Orientar les polítiques perquè funcionin sota condicions diverses i al llarg de diverses generacions. Minimitzar els programes de curt termini i els remeis a base de 'posar pedaços'.

Quan es tenen en compte aquests quatre principis, es poden prendre unes decisions que tenen molta més coherència ecològica, i que són, per tant, molt més pràctiques, que les que es prenen generalment en l'actualitat.

La ciutat sostenible, la ciutat verda, la ciutat ecològica o eco-ciutat és aquella ciutat que basa el seu funcionament en la imatge dels ecosistemes de la natura, és a dir que segueix el model circular: captació, aprofitament i utilització local de recursos, reutilització i reciclatge local de les matèries i producció nul·la de residus.

Per descomptat que el repte més important que tenim les persones que habitem a les urbs industrialistes és definir estratègies per iniciar d'una vegada per totes el camí cap a la sostenibilitat. I no solament definir estratègies, sinó el que és més important: bastir enteses i coalicions entre grups organitzats i ciutadania preocupada per fer pinya en el camí de la sostenibilitat. Un procés participatiu on totes les persones participants aprenen en anar fent camí.

Cada àrea urbana ha de desenvolupar un Programa de Ciutat Verda ecològicament orientat que ofereixi una alta qualitat de vida per a tots els seus residents en harmonia amb la seva bioregió. L'enverdiment de la ciutat inclou plantar tota mena d'espècies vegetals a la ciutat, però no es limita a la revegetació. Inclou moltes més coses, com ara la conversió a energies renovables; el desenvolupament de transports adequats; el reciclatge i reutilització extensiva de materials; més traspàs de poders als barris; el suport per a les petites empreses i cooperatives amb sentit de responsabilitat social; la restauració dels hàbitats silvestres; una àmplia participació en la planificació de la sostenibilitat; i la creació de noves expressions artístiques i celebracions cíviques.

Ja existeixen molts grups separats que treballen en diversos sectors vers la sostenibilitat urbana, i que poden oferir els seus plantejaments com a elements d'un programa global, un 'paraigües verd' que impulsi els immensos canvis governamentals que es necessiten. Per exemple, per a la transició des dels combustibles fòssils contaminants i la perillosa energia nuclear a les energies renovables com ara solar, hidràulica i eòlica, es pot treballar amb representants de les empreses d'energies renovables, els grups sindicals que es beneficiaran de la creació dels llocs de treball, i les agències que regulen la producció i utilització d'energia, així com dels grups de defensa del medi ambient i de les energies netes i renovables.

Heus aquí uns exemples de com es poden reorientar les polítiques municipals cap a un Programa de Ciutat Verda:

**Obrir el procés de planificació per a la sostenibilitat.** Demanar als veïns quins desigs i visions tenen pel futur, i convertir-los en normes que determinin els canvis. Adoptar 'normes de responsabilitat' que obliguin els càrrecs electes i funcionaris a mantenir la salut de la ciutat i dels seus habitants: si no compleixen aquest mandat i fan possible que s'intoxiqui l'aire, l'aigua i el sòl, aleshores la ciutadania podria prendre accions legals contra ells, doncs els drets a l'aire, a l'aigua i al sòl nets són drets reconeguts i respectats.

**Potenciar i incentivar la construcció d'habitatges ecològics.** Integrar la captació d'aigua i d'energies renovables, la producció d'aliments, la reutilització i depuració natural de les aigües residuals, el reciclatge dels residus, etc. en els nous projectes urbanístics i a les noves edificacions, endemés de tenir en compte l'ús de materials ecològics locals i de baix contingut energètic.

**Adaptar els edificis públics i privats a les energies renovables.** Equipar els edificis d'habitatges, d'oficines, escoles, poliesportius, biblioteques, parcs de bombers i comissaries de policia amb els mitjans necessaris per a captar, transformar i utilitzar l'energia que necessiten a partir de les fonts renovables d'energia (energia solar tèrmica i fotovoltaica, biomassa, vent, calor i fred del subsòl, etc.), a més a més d'introduir en el disseny dels edificis els conceptes de l'arquitectura solar i bioclimàtica..

**Desenvolupar els transports adequats.** Facilitar autobusos i furgonetes per a empreses per transportar els empleats directament al lloc de treball, substituir l'ús del cotxe (per anar a comprar o anar a trobar-se amb algú) amb transport públic, i posar facilitats que ajudin els veïns del mateix barri a compartir cotxes per anar a la feina. Per reduir l'ocupació d'un cotxe per una sola persona, prohibir-la en hores punta i al centre urbà, pujar els impostos sobre el combustible i assignar-los a la construcció de trens lleugers, i multiplicar els usos de cada zona perquè les empreses i institucions siguin més a prop d'on viu la gent i així reduir les necessitats de desplaçaments obligats a la feina. Crear proximitat en comptes de crear necessitats de desplaçament. Convertir el transport públic basat en combustibles fòssils (gasolina i gas-oil) a combustibles biològics renovables (biogas, bioetanol, biodiesel, oli cru, etc.) o si més no al combustible fòssil menys contaminant, el gas natural. Fer que el transport públic elèctric faci servir electricitat verda o neta (produïda amb fonts d'energia netes i renovables). Facilitar i normalitzar l'ús de la bicicleta com a mitjà de transport a la ciutat, fent-li lloc i combinant-la amb altres formes de transport públic.

**Iniciar el reciclatge i la reutilització a gran escala.** Establir la recollida al carrer dels productes domèstics reciclables, tant orgànics com fabricats. Exigir taxativament que es reprocessin tots els residus dels processos industrials. Establir petites indústries locals de matèries secundàries. Obligar els ajuntaments a comprar materials reciclats sempre que sigui possible, preferentment de fonts locals. Crear instal·lacions de tractament d'aigües grises per la seva reutilització per regar jardins i arbres, rentar vehicles, netejar edificis i evaquar els excrements en els wàters, i així disminuir l'ús d'aigua neta. Instal·lar unitats casolanes per a reciclar les aigües utilitzades. Potenciar les plantes municipals de compostatge i metanització de la fracció orgànica de les escombraries, ja sigui en plantes centralitzades com en descentralitzades en els mateixos edificis dels habitatges. Facilitar la creació d'equips ciutadans que practiquin el compostatge comunitari *in-situ*. Metanitzar els fangs procedents de la depuració convencional d'aigües residuals.

**Donar poder als barris.** Retornar un alt percentatge dels ingressos tributaris als consells i assemblees de barri per l'ús local directe. Millorar les comunicacions entre les persones que viuen en el mateix barri amb la provisió d'espais de trobada i materials per als llocs de trobada, i instal·lacions per a ràdio FM, TV per cable, Internet, etc. Facilitar el naixement de col·lectius ciutadans que practiquen els sistemes de bescanvi i permuta locals (*LETS – Local Exchange and Trade Systems*).

**Ajudar les empreses i cooperatives amb sentit de responsabilitat social i mantenir les economies locals.** Crear nous llocs de treball i més prosperitat mitjançant l'ajut a les empreses petites i cooperatives orientades a la sostenibilitat, tot facilitant 'incubadores' on es poden compartir despatxos, equipaments i materials. Facilitar l'establiment d'acords entre les persones que viuen i treballen en la ciutat i les que viuen i treballen al camp, perquè les primeres comprin a compte les collites d'aliments ecològics produïda pels camperols de les rodalies de la ciutat. Instar els ajuntaments a comprar articles d'aquestes noves empreses.

**Restaurar els hàbitats silvestres.** Trobar i restaurar llocs naturals. Establir nous passadissos de vegetació nativa dins de la ciutat que connectin els hàbitats perquè els animals es puguin desplaçar per les àrees urbanes sense impediment. Per a crear aquests corredors, restaurar els rierols a tots els llocs on sigui possible, recuperant els rius i les rieres que han sigut colgats i transformats en clavegueres.

**Celebrar la vitalitat del lloc on es viu.** Ajudar la creació de petits mitjans de comunicació local (murals, cartelleres, indicadors) que incorporin característiques naturals. Organitzar celebracions públiques dels esdeveniments naturals com ara les estacions i les migracions d'animals. Facilitar guies dels espais naturals. Fomentar la realització de mapes verds de les ciutats, realitzats per les ONG locals.

Aquestes són les propostes d'un Programa de Ciutat Verda. Una de les primeres experiències en aquest sentit es va realitzar a San Francisco, amb la participació d'un centenar d'ONG i més de mil persones. El resultat es va publicar en forma de llibre (P. Berg et alii., *A Green City Program for the San Francisco Bay Area and Beyond*, Planet Drum Foundation / Wingbow Press, 1990).

La utopia ecologista del segle XXI serà urbana o no serà, doncs amb la major part de la humanitat vivint en ciutats, o som capaços de fer sostenibles les urbs, tant des del punt de mira ecològic, com des del punt de mira econòmic, cultural i social o la insostenibilitat ens pot fer caure en l'estimball de la degradació (i potser el col·lapse) ecològica, econòmica, social i cultural.

Josep Puig i Boix  
ELS VERDS – ALTERNATIVA VERDA